

به نام آنکه جان را فکرت آموخت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

جمهوری اسلامی ایران
وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

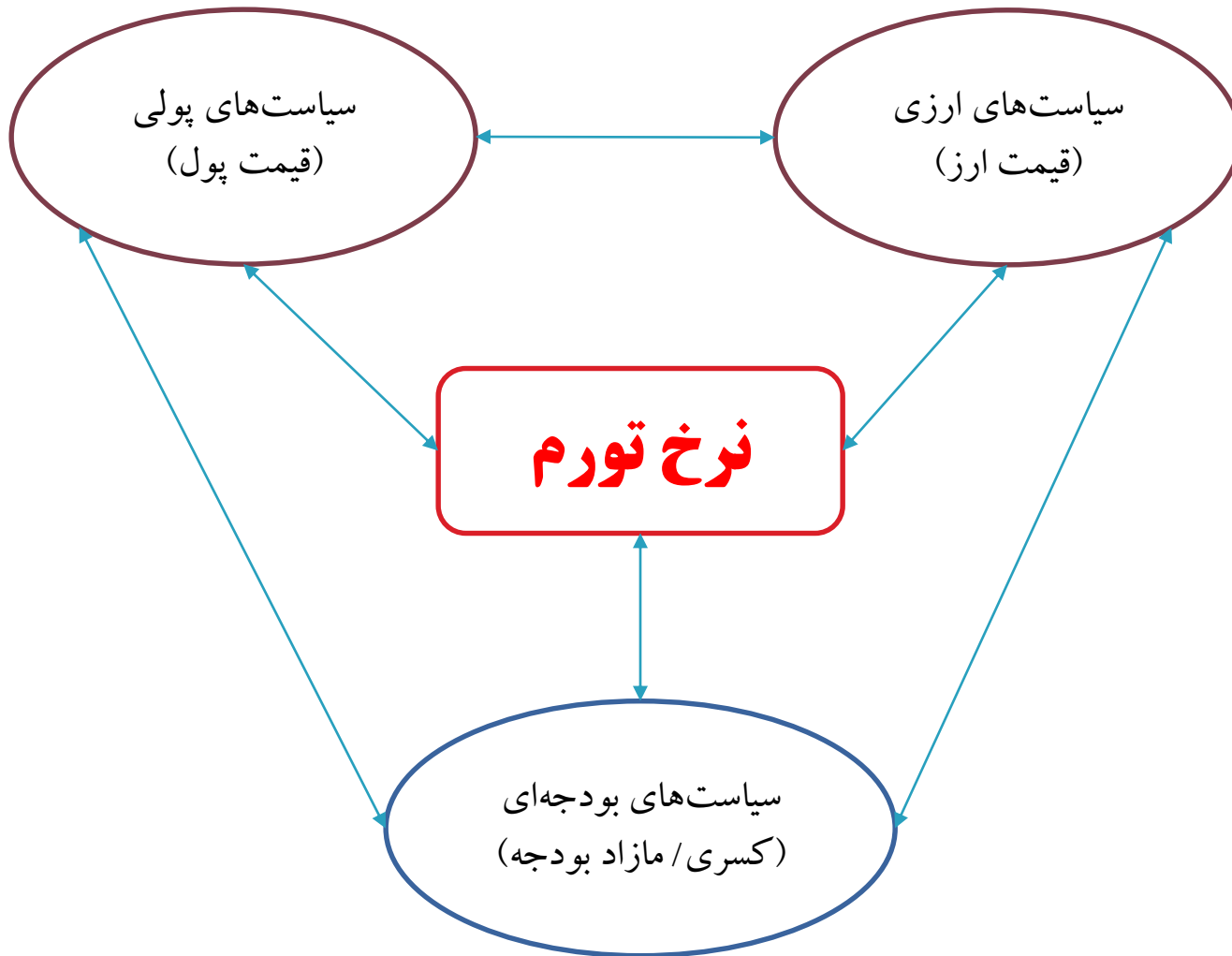
به نام خدا

مبرم‌ترین مسائل امروز اقتصاد ایران در رابطه با صندوق‌های بازنشستگی

مسین عبده تبریزی

یکشنبه، ۱۴ آبان‌ماه ۱۳۹۶

بخش مالی اقتصاد

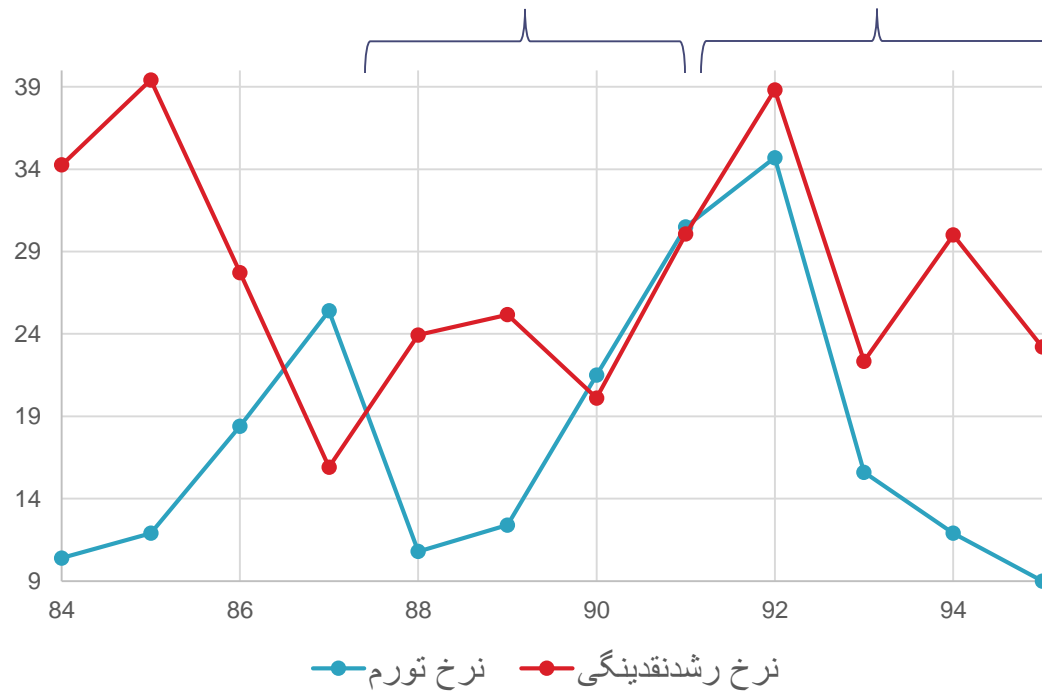

بازار پول

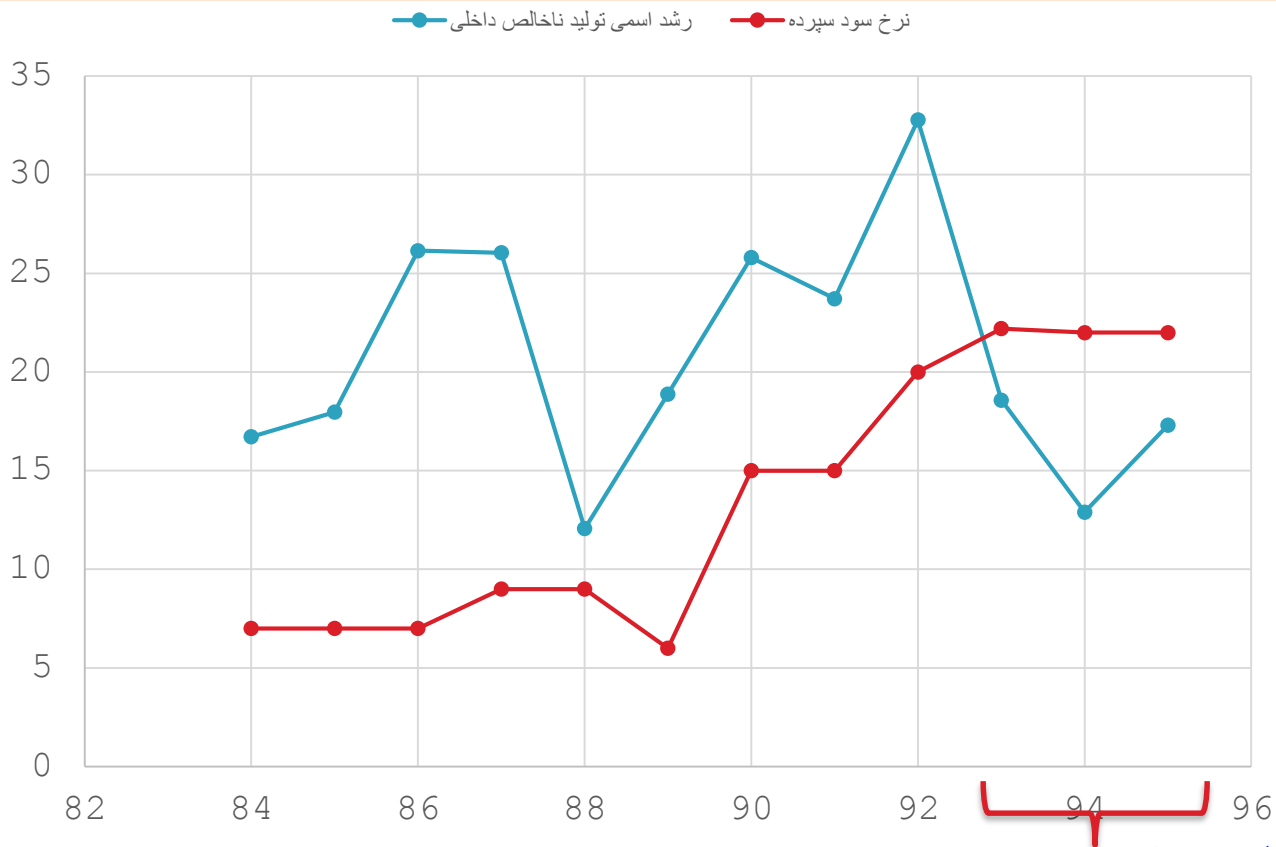
- نرخ رشد نقدینگی و نرخ تورم
- نرخ سود و نرخ رشد تولید ناخالص داخلی
- آثار تورمی

نرخ رشد نقدینگی و نرخ تورم

28 درصد سالانه 24 درصد سالانه

تورم به مدد نرخ بالای سود آرام گرفت

عدم تعادل اقتصادی (بالاتر بودن نرخ سود سپرده نسبت به نرخ رشد اسمی تولید ناخالص داخلی) به تعمیق جذابیت سپرده گذاری، و ایجاد رکود اقتصادی منجر گردید. در نتیجه، سطح درآمد وام گیرندگان و نیز نرخ بازده کسب و کارهای بانکها کاهش یافت و این عوامل در نهایت، افزایش نسبت مطالبات غیر جاری و انجماد داراییهای بانکها را به دنبال داشت. تمامی این عوامل ضمن افزایش بیش تر سطح **نقدینگی و ریسک نظام بانکی** به تشدید **شکاف دارایی-بدهی** بانکهای کشور منتهی شد.

آثار تورمی موردانتظار

افزایش حجم پول

$$M \times V = P \times Y$$

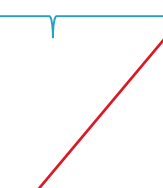
افزایش موردانتظار سطح عمومی قیمت‌ها

افزایش موردانتظار سرعت گردش پول

ثبات ارزش اسمی تولید ناخالص داخلی

آثار تورمی سودهای کاغذی

ترازنامه‌ی نظام
بانکی در اول دوره

بدهی

دارایی

بدهی

=

دارایی

ترازنامه‌ی نظام
بانکی در آخر دوره

بدهی

دارایی

سود

دارایی کاغذی

بدهی + سود

>

دارایی

بدهی + سود = تورم + دارایی

سیاست‌های بودجه‌ای

□ چیرگی سیاست‌های بودجه‌ای

□ بدهی‌های دولت

□ فشارهای تورمی

نقش دولت در توسعه‌ی بحران

چیرگی سیاست‌های بودجه‌ای (fiscal dominance)

دولت به‌عنوان بزرگ‌ترین بازیگر بازارهای مالی کشور، بخش مهمی از کسری بودجه‌ی خود را از محل بازار پول و بازار بدهی تأمین کرده است. حضور پررنگ دولت در بازارهای یادشده عملاً باعث شده که سیاست‌های پولی نیز به‌جای تمرکز بر اهداف اقتصادی عمدتاً در خدمت تأمین بودجه‌ی دولت قرار گیرند. دولت با نرخ‌های سود نسبتاً بالا و البته توجیه‌ناپذیر تأمین مالی می‌کند و با این کار اولاً باعث شده نرخ سود همچنان در سطوح نسبتاً بالایی باقی بماند، و ثانیاً نگرانی‌هایی را از بابت آثار تورمی این تأمین مالی‌های بدون پشتوانه ایجاد کرده است.

کسری بودجه و بسط نقدینگی

بدهی‌های دولت به پیمانکاران

۵۰۰ هزار میلیارد تومن

بدهی‌های دولت به بانک‌ها

۱۵۰ هزار میلیارد تومن

هزینه‌های مالی دولت

؟؟؟

کسری بودجه‌ی دولت

؟؟؟

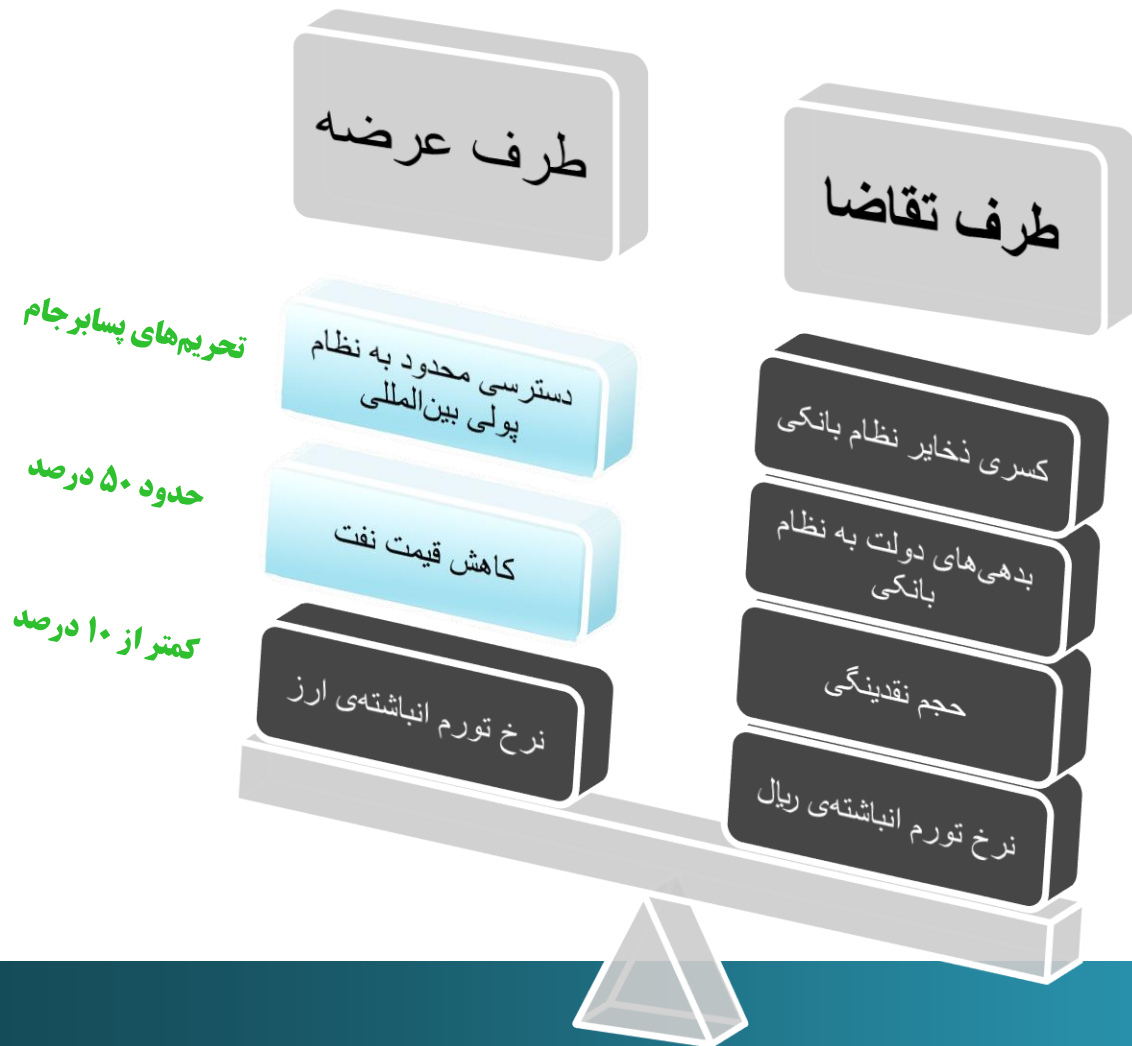
بازار ارز

□ طرف عرضه و تقاضا

□ تحریم‌های جدید

□ آثار تورمی

طرف عرضه و تقاضا

طی چهار سال گذشته نرخ ارز چیزی در حدود ۲۰ درصد افزایش داشته است، و این در حالی است که عوامل اقتصادی متعددی به‌طور عمده و به نفع طرف تقاضای ارز تغییر کرده است.

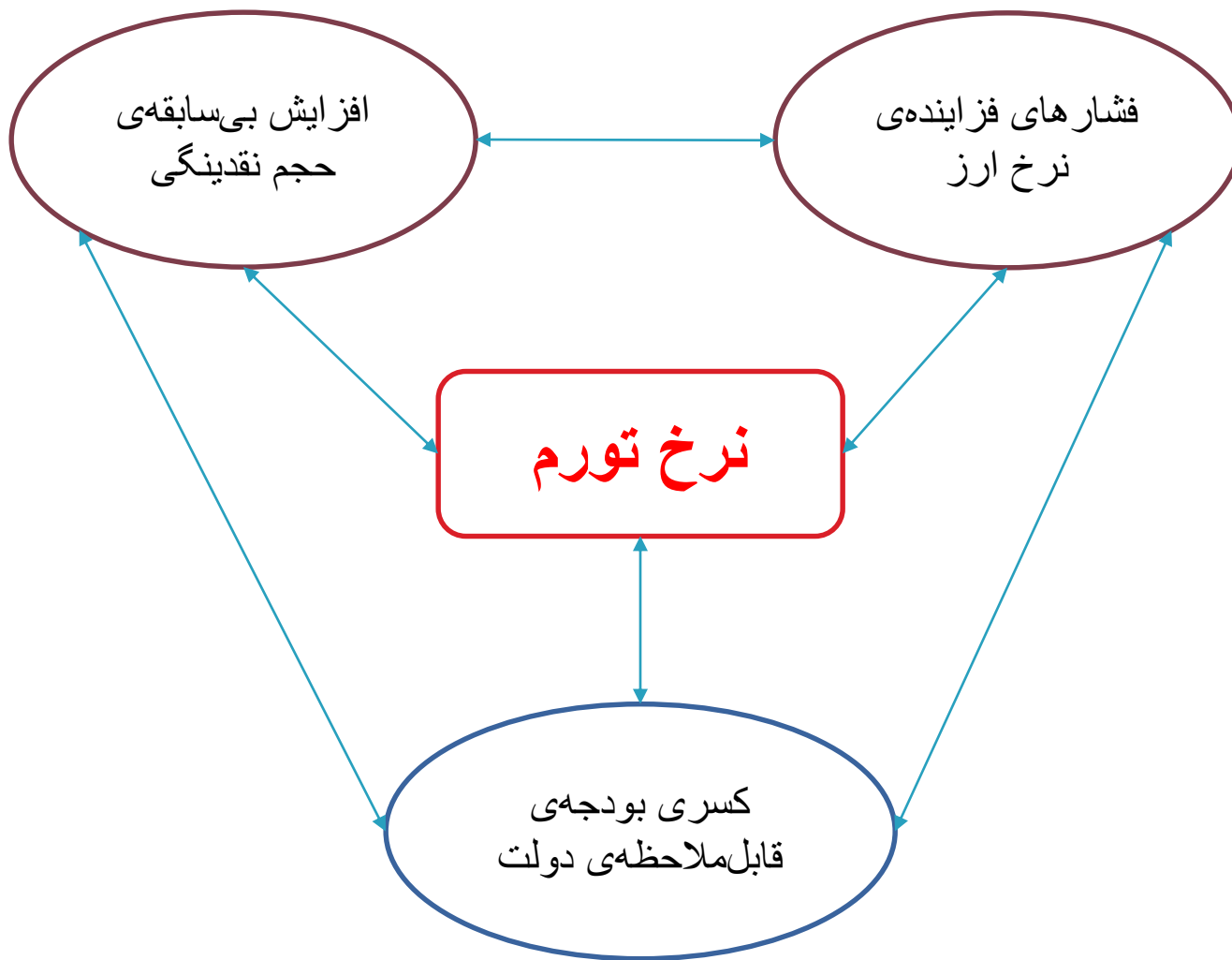
برابری تقریبی کسری‌ها و ذخیره‌ی قانونی

رشد بیش از ۱۰۰ درصد

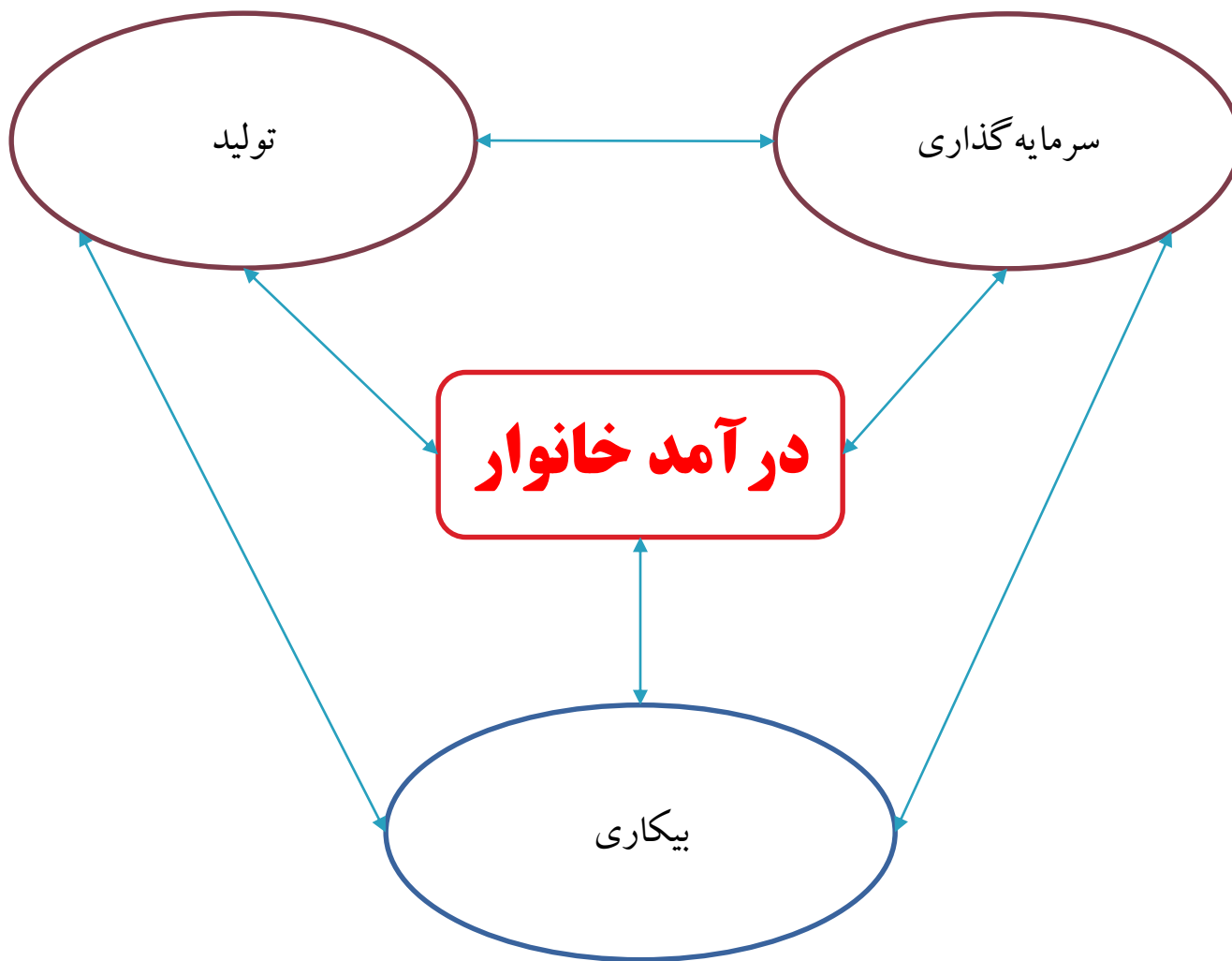
رشد بیش از ۱۵۰ درصد

بیش از ۹۰ درصد

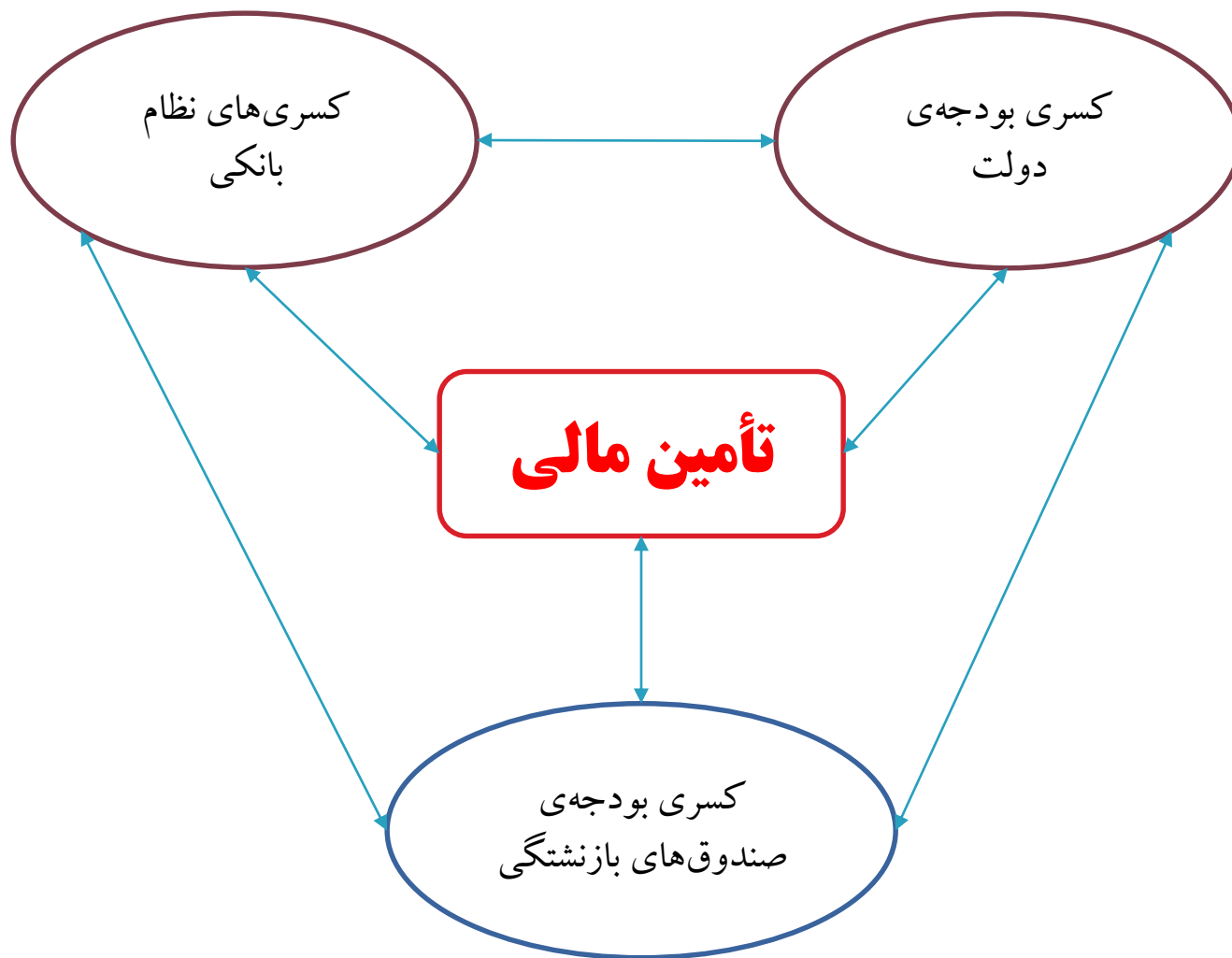
نگرانی‌ها از افزایش نرخ تورم

بخش واقعی اقتصاد

مسأله‌ی تأمین مالی

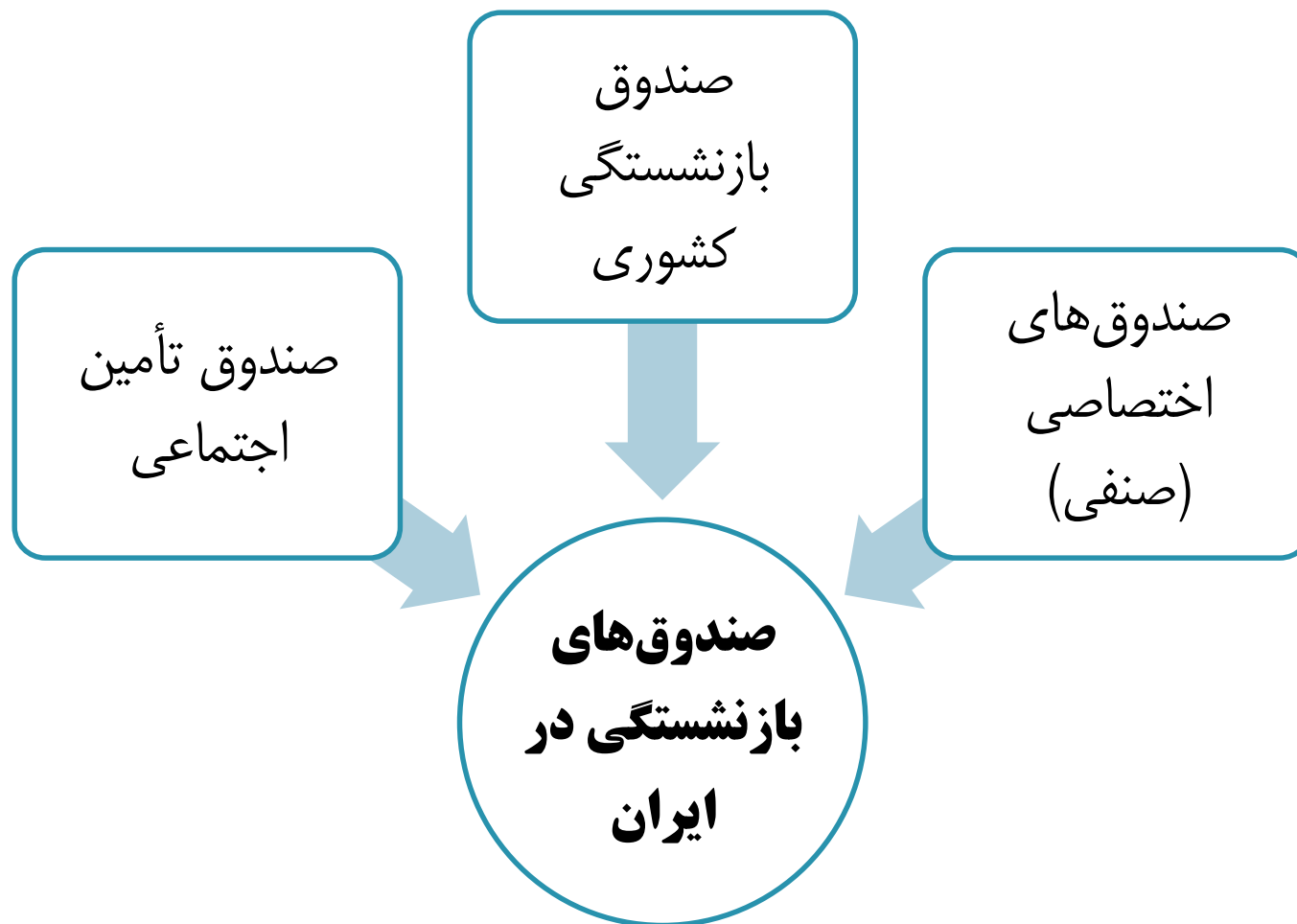
نظام بازنشستگی ایران

□ نظام بیمه‌ای

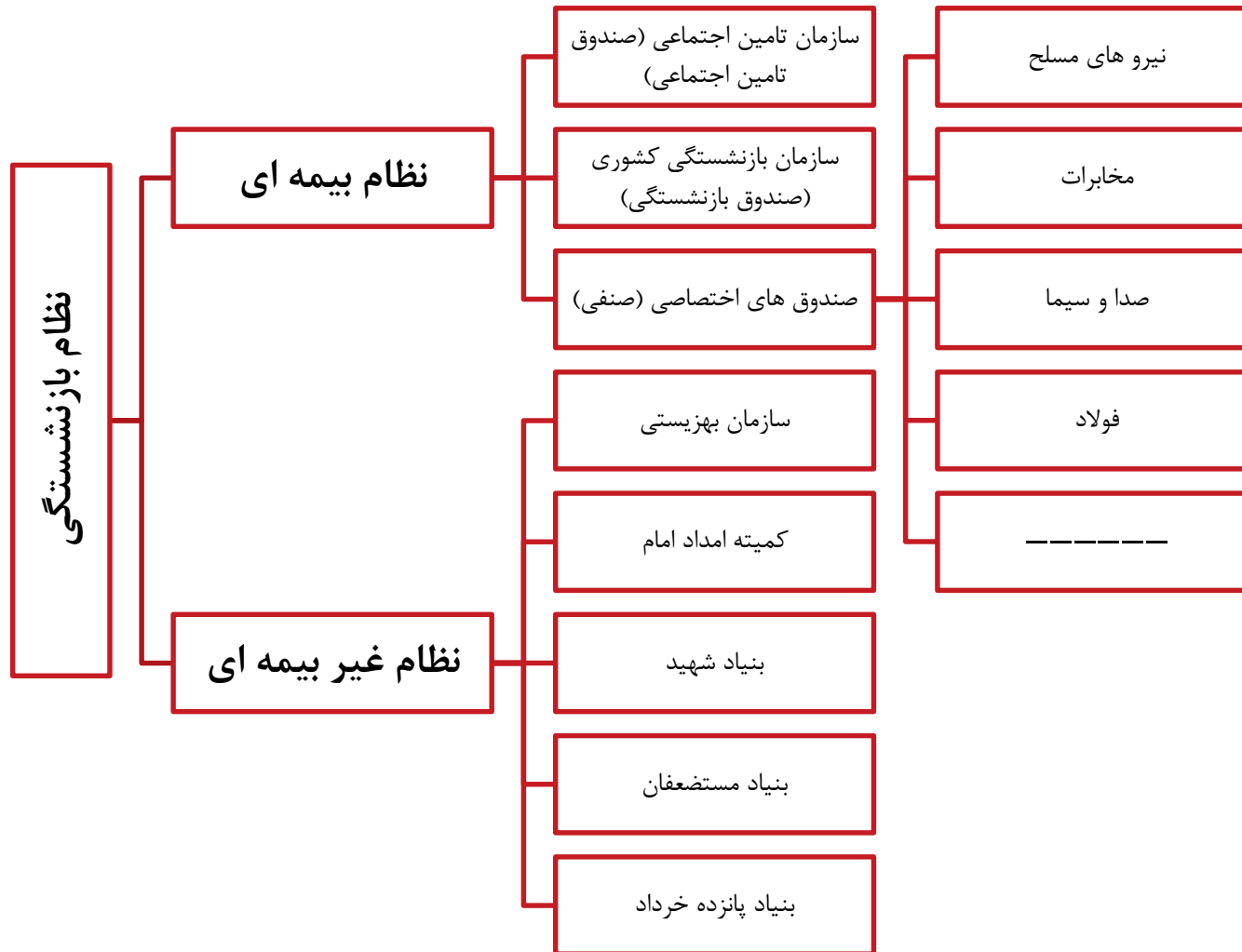
□ نظام غیربیمه‌ای

□ طرف درآمدها

صندوق‌های بازنشستگی کشور: نظام بیمه‌ای

ساختار کلی نظام بازنشستگی و تامین اجتماعی در ایران

جدول میزان کسور یا حق بیمه دریافتی صندوق های بازنشستگی

نام صندوق	سهم بیمه شده	سهم کارفرما	سهم دولت	جمع
بازنشستگی کشوری	۹	۱۳.۵	تامین کسری	۲۲.۵
تامین اجتماعی	۷	۲۰	۳	۳۰
بانک مرکزی	۸.۵	۱۷	-	۲۵.۵
مشترک بانک ها	۹	۲۱	-	۳۰
آینده ساز	۷	۲۲	-	۲۹
صدا و سیما	۸	۱۶	-	۲۴
بنادر و کشتیرانی ایران	۷	۱۴	-	۲۱
هواییمایی جمهوری اسلامی ایران	۷	۱۴	-	۲۱
بیمه ایران	۹	۱۸	-	۲۷
وزارت جهاد کشاورزی	۹	۱۳.۵	-	۲۲.۵
کارکنان فولاد	۱۰	۲۰	-	۳۰
بیمه مرکزی ایران	۹	۱۸	-	۲۷
شهرداری تهران	۷	۱۴	-	۲۱
صنعت نفت	۶	۱۹	-	۲۵
بازنشستگی و بیمه ارتش	۹	۱۳.۵	-	۲۲.۵
شرکت مخابرات	۸.۵	۱۲.۷۵	-	۲۱.۲۵
صنایع مس ایران	۱۰	۲۰	-	۳۰
سپاه پاسداران	۹	۱۳.۵	-	۲۲.۵
نیروهای انتظامی	۹	۱۳.۵	-	۲۲.۵

چالش‌های صندوق‌های بازنشستگی

□ مسائل جمعیت‌شناختی

□ عوامل ریسک

□ طرف درآمدها

چالش‌های پیش‌روی صندوق‌های بازنشستگی

- سالمند شدن جمعیت در دهه‌های اخیر به دلیل افزایش نرخ طول عمر و کاهش نرخ باروری در اکثر کشورها شایع شده است

افزایش تعداد
سالمندان

- سالمند شدن جمعیت علاوه بر افزایش هزینه‌های بازنشستگی به بالا رفتن تقاضا برای خدمات سلامت و مراقبت‌های خانگی و همین‌طور خانه‌های سالمندان منجر می‌شود

افزایش تقاضای
سالمندان

عوامل ریسک صندوق‌های بازنشستگی

افزایش امید به زندگی (میانگین ۷۰ سال)

پایین بودن سن بازنشستگی در ایران (میانگین ۵۲ سال).

تغییرات جمعیتی و سالمند شدن جمعیت ایران

کاهش تعداد شاغلین و روند افزایشی مستمری بگیران

روند افزایش متوسط حقوق مستمری بگیران بیش از افزایش متوسط حقوق و مزایای مشمول کسور شاغلین است.

عدم لحاظ عوامل پارامتریک

نظام بازنشستگی ایران عوامل پارامتریک را در قالب موارد ذیل لحاظ نکرده است:

اصلاحات سن بازنشستگی

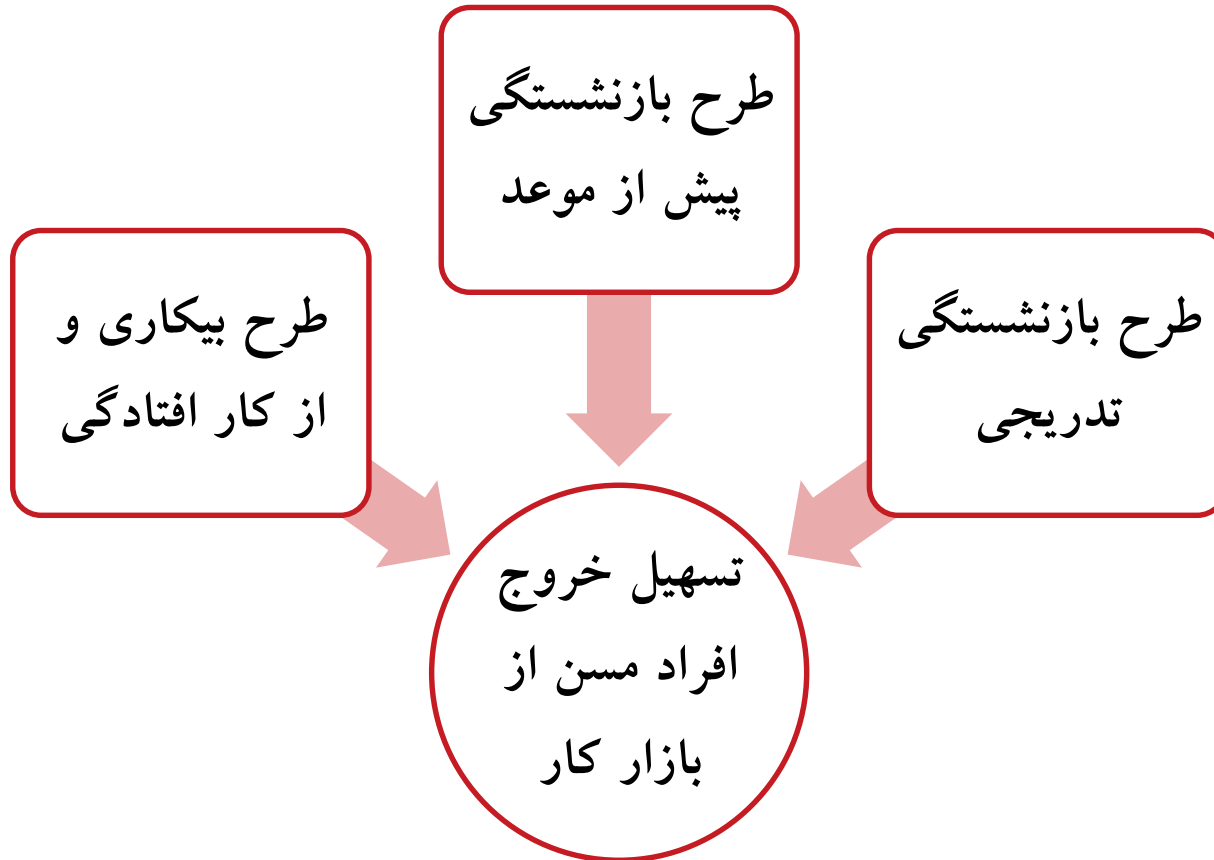
نحوه‌ی تعیین حقوق و مستمری بازنشستگی،

مقررات وراث

برخورداری از سنوات ارفاقی حقوق و مزایا

دریافته‌های مشمول و غیر مشمول و ...

طرح‌هایی برای تسهیل خروج افراد مسن از بازار کار

صندوق بازنشتگی صندوق نیست

- نشستی‌های صندوق
- کاهش کیفیت دارایی‌ها
- مشابهت صندوق‌ها با نهادهای هرمی

نشتی‌های صندوق‌های بازنشستگی

بخش عمده‌ای از تکالیف و مسئولیت‌های نظام تأمین اجتماعی به نظام بیمه‌ای صندوق‌های بازنشستگی تحمیل می‌شوند.

اصول علمی، ضوابط بیمه‌ای، و محاسبات بیمه‌سنجی صندوق‌های بازنشستگی که شاکله‌ی اصلی کارکرد صندوق است مخدوش می‌شود

صندوق دیگر «صندوق» نیست

تغییر کیفیت دارایی‌ها

فروش حقوق نسل آتی

- فروش دارایی‌های نقدشونده برای تأمین مالی پرداخت‌های جاری به کاهش کیفیت دارایی‌ها انجامید و در نتیجه تعهدات بین نسلی صندوق‌های بازنشستگی (جریان نقدی مصارف و منابع و سرمایه‌ی بین نسلی) نادیده انگاشته شده است.

مشابَهت با مؤسّسات هرّمی

تلاش برای بقاء

برخی صندوق‌های بازنشستگی تبدیل به موسسات هرّمی شده‌اند؛
موسساتی که پس‌انداز افراد جدید پرداخت‌کننده به صندوق را به
مستمری بگیران (قدیمی‌ها) پرداخت می‌کنند.

اصلاحات قانونی

- نقش مقام ناظر
- برنامه‌ی پنجم توسعه
- نظام بازنشستگی در بریتانیا و آلمان

وجوه عمومی

- عمده‌ی وجوه عمومی (Public Funds) به نوعی بیمه‌ی بازنشستگی برمی‌گردد:
 - ✓ صندوق‌های بازنشستگی
 - ✓ صندوق‌های رفاه یا آتیه‌ی کارکنان
 - ✓ شرکت‌های سرمایه‌گذاری کارکنان
 - ✓ صندوق‌های ذخیره
 - ✓ بنیاد تعاون کارکنان
 - ✓
- این شامل وجوه عمومی نامربوط به اشتغال نمی‌شود. (Non-Occupational)

نقش مقام ناظر صندوق‌های بازنشستگی

نظارت و کنترل عملیات
صندوق‌های بازنشستگی
و توسعه‌ی آنها

ارتقای دانش و آگاهی
نسبت به ضرورت،
توسعه، و عملکرد درست
صندوق‌های بازنشستگی
به عامه‌ی مردم

چارچوب نظارتی

چارچوب نظارتی صندوق می باید

هدف درآمدی بازنشستگی صندوق را در نظر بگیرد، و حدهای (سقف‌های) کمی متناسب با اصول احتیاطی امنیت، سودآوری و نقدینگی مربوط به هر دارایی را تعیین کند.

مقررات مربوط به کسانی را تعیین کند که مسئولیت مدیریت دارایی‌های صندوق‌های بازنشستگی را بر عهده دارند.

مواد ۳۱-۲۶ برنامه پنجم توسعه

ماده ۲۶: اختیارات گسترده دولت برای اصلاح ساختار و تعادل منابع و مصارف

- کاهش وابستگی به بودجه عمومی
- اصلاح مدیریت سرمایه گذاری
- بنگاهداری جدید ممنوع ← صندوقها محدود به داراییهای مالی
- سهام مدیریتی تا آخر برنامه واگذار شود

ماده ۲۷: چند لایه ای

- مستمری پایه بیمه درمانی پایه
- بیمه های مکمل بازنشستگی و درمان

ماده ۲۸: صندوق های بازنشستگی خصوصی

- صندوق بازنشستگی خصوصی با آیین نامه دولت
- بیمه شدگان می توانند تغییر صندوق بدهند
- بیمه مشاغل آزاد هم اجباری است
- صندوق بیمه اجتماعی، بیمه تکمیلی بازنشستگی، حساب های انفرادی خصوصی

نمونه‌ای از طرح‌های اصلاحی اجرا شده در صندوق‌های بازنشستگی دنیا

اصلاحات پارامتریک (افزایش سن بازنشستگی، افزایش تعداد سال‌های خدمت قبل از بازنشستگی، افزایش حق بیمه، افزایش تعداد سال‌های مبنا برای محاسبه حقوق بازنشستگی)

محرومیت از معافیت‌های مالیاتی قبل از سن بازنشستگی قانونی

طرح بازنشستگی چند لایه

طرح‌های خصوصی بازنشستگی

نظام بازنشستگی در بریتانیا (سه لایه‌ای)

لایه‌ی اول

- بازنشستگی دولتی شامل بازنشستگی دولتی پایه و بازنشستگی دوم دولتی

لایه‌ی دوم

- بازنشستگی‌های کاری: DB و DC

لایه‌ی سوم

- بازنشستگی‌های شخصی: بازنشستگی‌های ذینفعان / بازنشستگی‌های شخصی گروهی / بازنشستگی با سرمایه‌گذاری خود شخص

نظام بازنشستگی در آلمان (سه لایه‌ای)

لایه‌ی اول

بیمه‌ی بازنشستگی اجباری دولتی: بخشی از نظام تأمین اجتماعی پایه. همه‌ی کارکنان و کارفرمایان درصدی از حقوق را به این صندوق می‌پردازند.
(PAYG)

لایه‌ی دوم

بیمه‌ی بازنشستگی کاری داوطلبانه (قابل پرداخت توسط شرکت به کارکنان)

لایه‌ی سوم

بیمه‌های خصوصی

نظام بازنشستگی در آلمان (سه لایه‌ای)

افزایش سن کار از ۱۳-۲۰۱۲ هر سال یک ماه تا در سال ۲۰۲۳ به ۶۶ سال می‌رسد. از سال ۲۰۲۳ سالانه دو ماه افزایش تا در سال ۲۰۲۹ به ۶۷ سال برسد. متوسط جاری دریافتی حدود ۱۳۰۰ یورو در ماه و حداکثر رقم ۲۵۰۰ یورو در ماه برای لایه‌ی اول است.

لایه‌ی دوم DB و نیز DC است. ۵۰ درصد کارکنان در آلمان این بیمه را دارند.

لایه‌ی سوم صندوق بازنشستگی شخصی است که وجوه آن قابل توقیف توسط دولت یا طلبکاران نیست. به وراثت هم نمی‌رسد. معافیت مالیاتی جدی دارد.

اصلاحات ساختاری

- تعیین تکلیف بدهی‌های دولت
- استقرار صندوق ضمانت
- خروج دولت از مدیریت دارایی‌های صندوق

بدهی‌های دولت

اصلاحات ساختاری علی‌الاصول به پرداخت بدهی‌های دولت به صندوق‌ها (از طریق انتشار اوراق بدهی) محدود نمی‌شود؛ تزریق وجوه جدید بدون اصلاح نظام مدیریت دارایی‌های صندوق‌ها، ممکن است وضع را حتی بدتر بکند. بهترین دارایی پاره‌ای صندوق‌ها، طلب آن‌ها از دولت است (درست شبیه نظام بانکی). مشکل آن است که مطالبات از دولت را برای پرداخت‌های جاری می‌خواهند مصرف کنند!

برنامه اصلاحی صندوق‌های بازنشستگی

تعیین تکلیف میزان مطالبات از دولت و همزمان انجام اصلاحات در تعهدات جدید دولت نسبت به صندوق‌های بازنشستگی.

تسویه حساب با دولت از طریق دریافت اوراق بدهی دولت مقید به سررسید و نرخ سود معین.

استقرار مقام ناظر برای همه‌ی اشکال طرح‌های بازنشستگی (که دستگاهی دولتی است) به استثنای طرح‌های بازنشستگی مبتنی بر طرح‌های در اختیار شرکت‌های بیمه‌ی عمر (که مقام ناظر متفاوت دارد).

برنامه اصلاحی صندوق‌های بازنشستگی

استقرار نظام ضمانت یا بیمه‌ی صندوق‌های بازنشستگی غیردولتی مکمل و حل و فصل مشکلات صندوق‌های ورشکسته (بدون استفاده از منابع بودجه‌ای اما با مدیریت دولت).

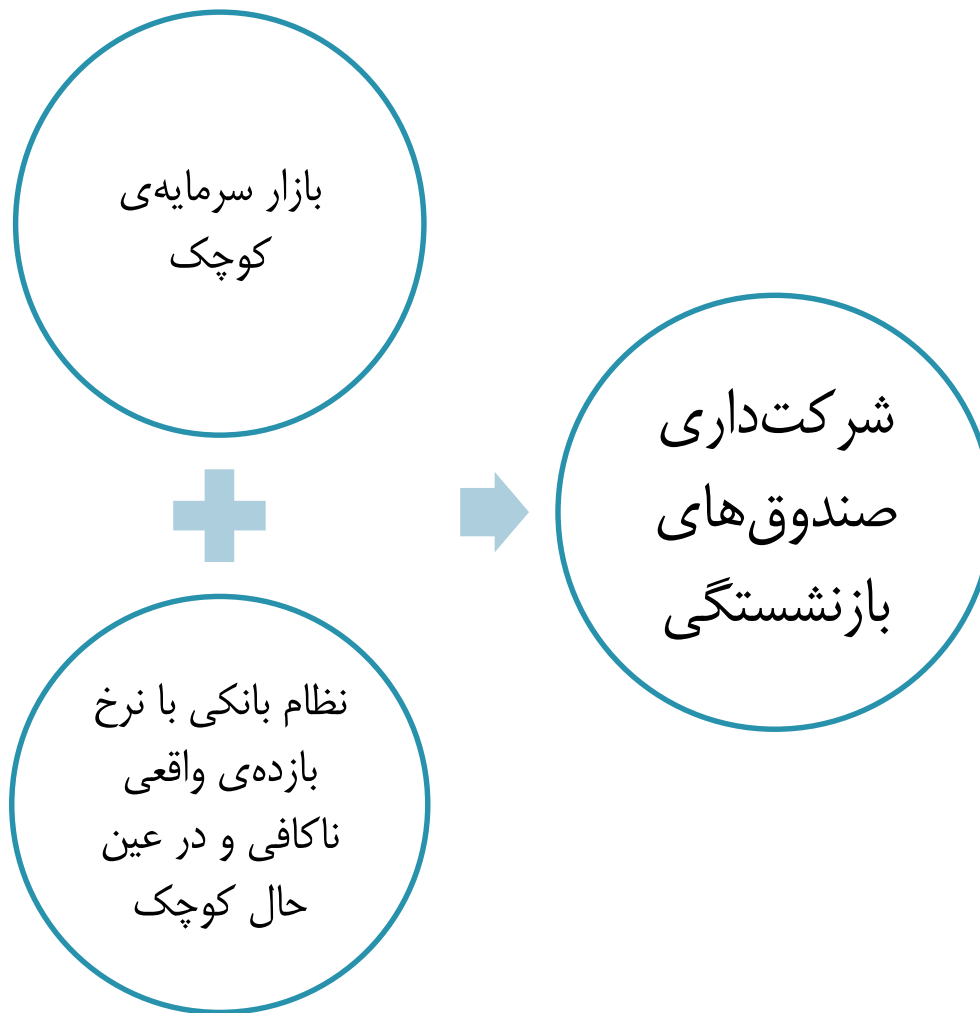
استقرار صندوق بازنشستگی حداقلی دولتی (صندوق تأمین اجتماعی) با تجمیع صندوق‌های متعدد موجود (پس از حل و فصل مشکل کسری‌ها) و با سیاست سرمایه‌گذاری محافظه‌کارانه.

خروج کامل دولت از مدیریت صندوق‌های بازنشستگی (و مدیریت هر وجوهی که به کارکنان و اشتغال آنان مربوط است).

حرکت به سمت شرکت داری!؟

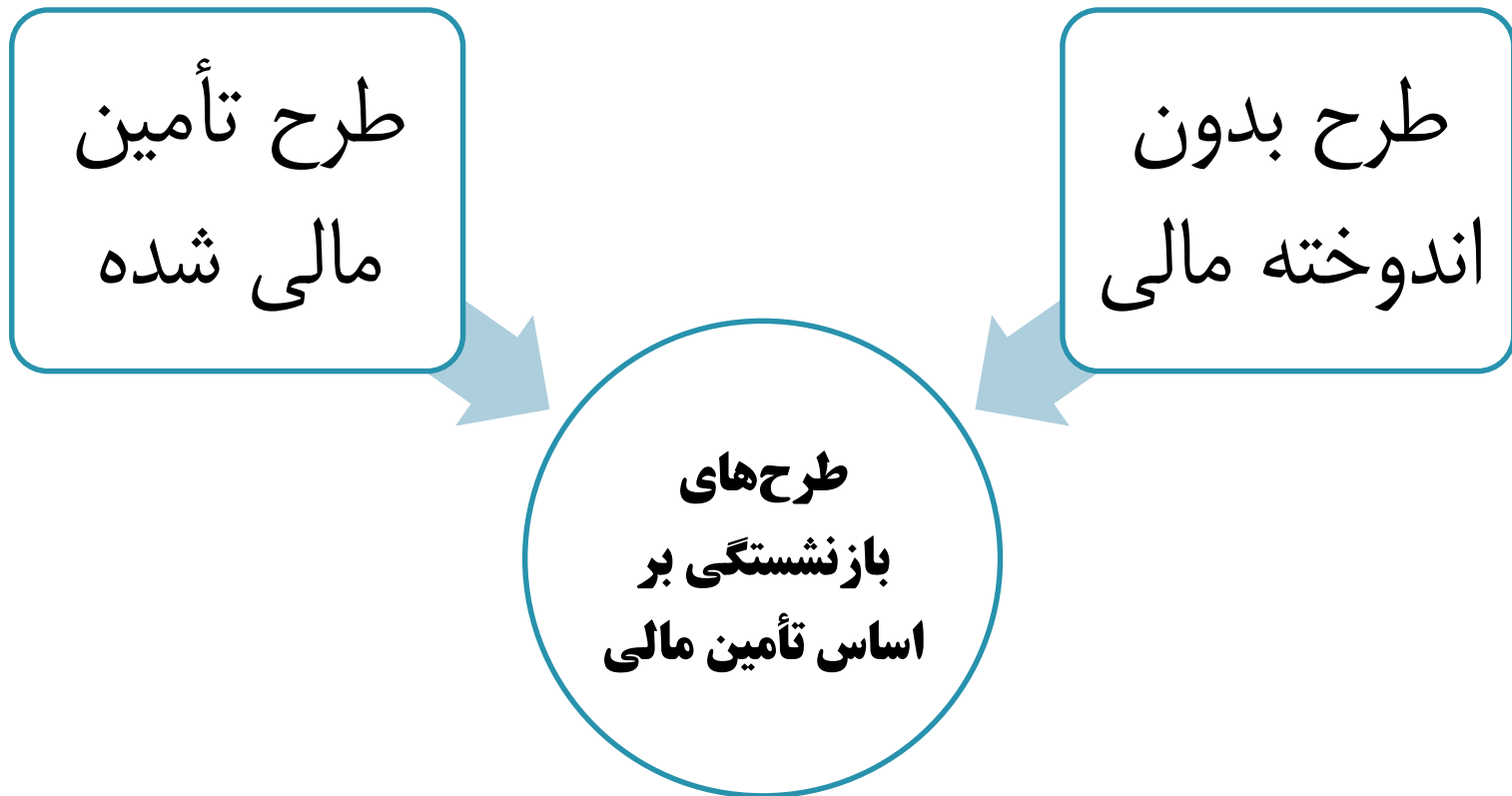
مدیریت با رعایت جوانب احتیاط دارایی‌های صندوق‌های بازنشستگی

تابع سرمایه‌گذاری متناسب با نوع طرح سرمایه‌گذاری فرق می‌کند.

DB هدف تابع سرمایه‌گذاری خلق بالاترین بازده‌ها متناسب با بدهی‌ها و نیازهای نقدینگی صندوق است.

DC هدف تابع سرمایه‌گذاری خلق عایداتی است که افزوده شده تا مانده‌های افراد در حساب‌های پس‌اندازیشان با اهداف سرمایه‌گذاری‌شان منطبق باشد (توان ریسک‌پذیری افراد نیز ملاک است).

انواع طرح های بازنشستگی به لحاظ تأمین مالی

انواع طرح های بازنشستگی به لحاظ تامین مالی

Unfunded Pension Plans

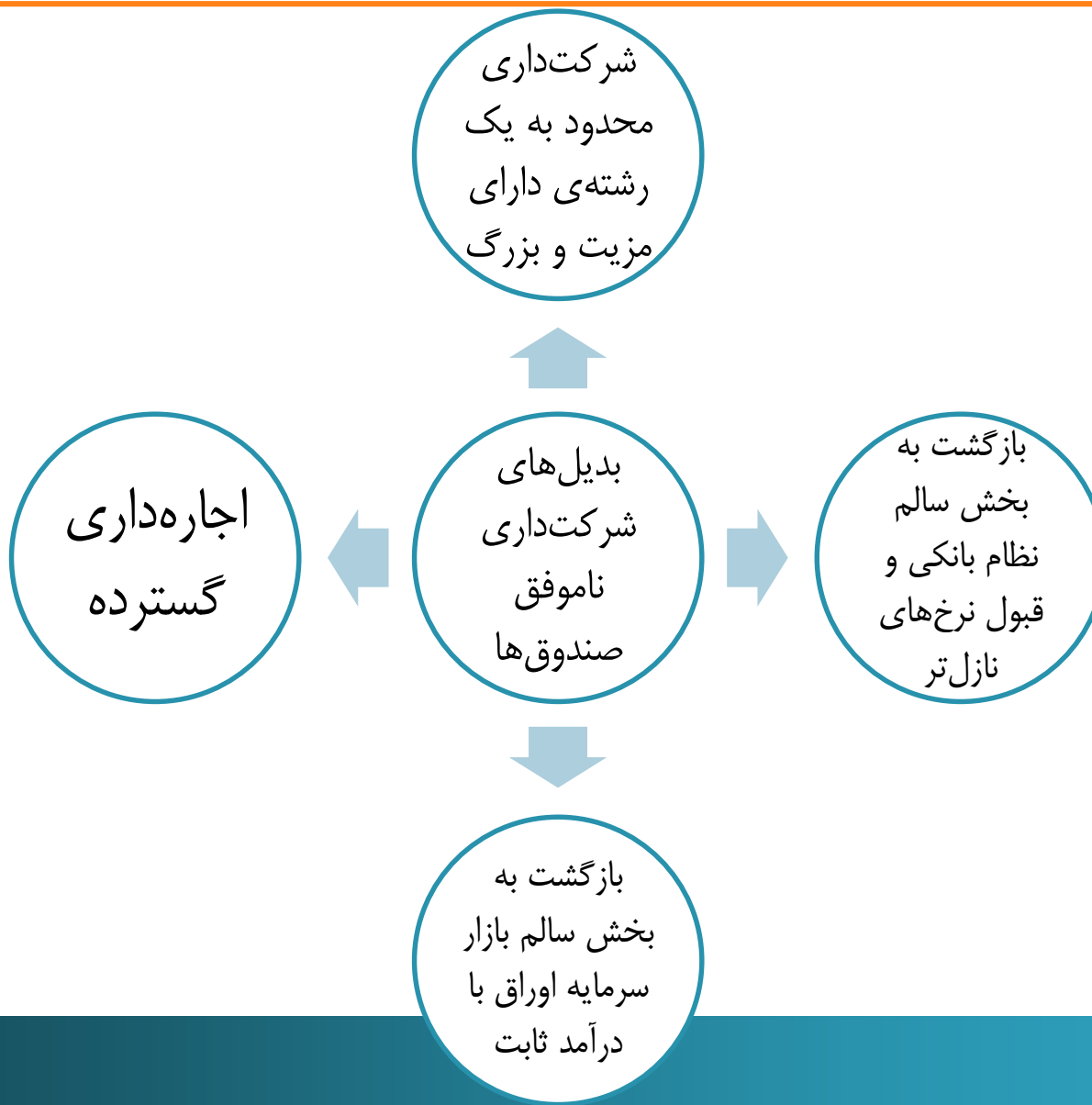
طرح تامین مالی نشده

در این طرح هیچ گونه دارایی از قبل کنار گذاشته نشده و منابع مالی مشخصی به آن تخصیص نیافته است بلکه وجوه مورد نیاز برای پرداخت مستمری، هم زمان با پرداخت مزایا توسط کارفرما یا سایر بانیان طرح تامین می شود. این شیوهی تامین مالی طرحها، روش بدون اندوخته یا طرح بدون پشتوانه مالی هم نامیده می شود.

Funded Pension Plans (طرح با اندوختهی مالی)

در این طرح، بانی طرح مبالغی را محاسبه می کند که با داشتن آن می تواند نسبت به توانایی صندوق بازنشستگی در عمل به تعهدات پرداخت در آینده اطمینان حاصل نماید. ریسکها و عایدات سرمایه گذاری طرح به طور کامل مورد پذیرش کارفرما قرار می گیرد. چنانچه یک طرح به خوبی اندوخته گذاری نشده باشد. بانی طرح منابع مالی لازم را برای تداوم تامین مالی طرح در اختیار نخواهد داشت. برای جلوگیری از بروز مشکل در این زمینه، کارفرمایان بخش خصوصی با پرداخت حق بیمه به شرکت تضمین مزایای بازنشستگی، خود را بیمه می کنند.

بدیل‌های شرکت‌داری ناموفق

با تشکر